

podujatia & správy

Konferencia *Uhorsko za Jagelovcov – nové výskumy a výsledky* (*A Jagellók Magyarországa – új kutatások és eredmények*), Budapešť, 13. – 14. november 2014

Baláz Csiba

Doterajšia historiografia hodnotila vládu Jagelovcov v Uhorsku veľmi negatívne. Dôvodov takého ponímania je niekoľko, avšak treba poznamenať, že táto – mimochodom prameňmi bohato dokumentovaná – doba stredovekých uhorských dejín je málo prebádaná. Prinášať výsledky nových výskumov a sčasti zmierniť neobjektívne kritický názor historickej vedy mala za úlohu dvojdňová vedecká konferencia v Budapešti. Jej hlavným organizátorom bol Tibor Neumann (MTA BTK) a konala sa v zasadacej sieni Archeologického ústavu MTA BTK.

Program konferencie sa členil na sedem tematických okruhov (sekcii). Po privítaniach, ktoré predniesli Zsuzsanna Mikó (riaditeľka MNL OL) a Pál Fodor (riaditeľ MTA BTK) nasledovala prvá sekcia, venovaná hospodárskym dejinám a mestám. Kantalin Szende (CEU) podala stručný, ale výstižný popis miest v danom období, pričom hľadala predovšetkým odpoveď na otázku, či bol ich vývoj extenzívny alebo intenzívny. O činnosti florentských obchodníkov v Budíne prednášala Zsuzsa Teke (MTA BTK) a István Draskóczy (ELTE BTK) predstavil baníctvo, ktoré ilustroval na príklade Baia Mare. Náročnú tému predstavil Árpád Nógrády (MTA BTK), ktorý spracoval zoznam daní poddaných zemepánom.

Po krátkej prestávke nasledovali prednášky z oblasti dejín správy. Výsledky svojich – v mnohých smeroch priekopníckych – výskumov priniesol už spomínaný Tibor Neumann, ktorý analyzoval prvé roky vlády Vladislava II. Venoval sa hlavne trom problematikám: účasti kráľa na vláde, konsolidácii moci a prívržencom kráľa. Podobnou témou, len z inej perspektívy, sa zaoberal Tamás Pálosfalvi (MTA BTK), ktorý skúmal vzťah panovníka s chorvátsko-slavónskymi bánmi. Po ňom so svojou prednáškou o úrade palatína a miestodržiteľa vystúpil Norbert C. Tóth (MTA–HIM–SZTE–MNL OL MMK). Sekciu zavŕšil János B. Szabó (BTM), ktorý hovoril o vojsku Jagelovcov v širšom stredo európskom kontexte.

Popoludní boli na programe tiež dve sekcie. V prvej si zúčastnení vypočuli prednášky o prameňoch. Ako prvý vystúpil György Rácz (MNL OL) s referátom o kráľovskej heraldickej reprezentácii. Vo svojom výskume sa opieral hlavne o sfragistický materiál. Csaba Reisz T. (MNL OL) rozprával o svojich skúsenostiach a nových možnostiach v bádani erbových listín Vladislava II. Demonštroval to na príklade výskumu erbu rodu Dudích. Gábor Mikó (MTA–HIM–SZTE–MNL OL MMK) vo svojom prejave uviedol päť druhov prameňov, pomocou ktorých sa dajú zrekonštruovať uznesenia snemov.

Druhá sekcia sa zamerala na kráľovské a aristokratické rezidencie. András Végh (BTM) prednášal o topografii „buda-peštianskej aglomerácie“ z piatich aspektov a odôvodnil, prečo použil tento anachronisticky pôsobiaci pojem. Károly Magyar (BTM) predstavil budínsku, pražskú, krakovskú a vilniuskú rezidenciu Jagelovcov. O kategorizácii a funkcii rezidencií hovoril Gergely Buzás (MNM VMKM). Posledným prejavom tejto sekcie a zároveň aj prvého dňa bola spoločná prednáška Istvána Felda a Hella Mag (obidvaja z ELTE BTK) o kráľovskom letnom sídle v Nyéku (dnes Budanyék) v porovnaní – najmä čo sa týka kamenného materiálu – s inými aristokratickými rezidenciami (napr. Siklóssky hrad). Po vypočutí príspevkov bol každý zúčastnený pozvaný na večeru, po ktorej nasledovala neformálna priateľská beseda.

Program druhého dňa sa členil na tri sekcie s rovnako zaujímavými témami. V prvej odznali prednášky z oblasti diplomacie. Bence Péterfi rozprával o diplomatických vzťahoch Vladislava II. s rímsko-nemeckým cisárom Maxiliánom I. a István Tringli (obidvaja z MTA BTK) o sobášnej zmluve Habsburgovcov s Jagelovcami z roku 1515. Pozoruhodný bol príspevok Bálinta Lakatosa (MTA–HIM–SZTE–MNL OL MMK) o posloch arcivojvodu Ferdinanda do Uhorska v rokoch 1521 – 1526. Vyzdvihol pôsobenie Andrea dal Burga, pričom zužitkoval aj doteraz nevyužitý archívny materiál. Vzťah Uhorska s Apoštolskou stolicou v rovnakom časovom rozmedzí spracoval Gábor Nemes (GyEL) a sekciu ukončila Éva Sz. Simon (MNL OL) referátom o uhorsko-osmanských vzťahoch.

Ďalšia sekcia mala tému dejiny cirkvi a vzdelávania. Gábor Kiss Farkas (MTA–ELTE HKKEK) zhrnul výskumy posledných dvoch desaťročí ohľadom dejín literatúry. Vyzdvihol najmä diela Jacuba Pisa. O Dóžovom povstaní prednášala Gabriella Erdélyi (MTA BTK), pričom poukázala na možnosť využitia nových prameňov v bádani, a to vatikánskych suplikácií. Zoltán Csepregi (EHE) predstavil začiatky reformácie v Uhorsku a šírenie Lutherovho učenia. Napokon si obecenstvo vypočulo expozé Szabolcsa Vargu (PPHF) o záhrebskom biskupstve. Dôležité bolo pôsobenie biskupa Šimona Erdődyho, ktorý na seba kvázi preberal rolu bánov, riadil protiosmanskú obranu a slavónsku šľachtu.

Posledná sekcia bola venovaná dejinám umenia. Árpád Mikó (MTA BTK) hovoril o osude renesančného dedičstva za Jagelovcov (napr. čo sa stalo s korvinami). Kurióznu tému priniesol Pál Lővei (MTA BTK); predstavil totiž náhrobné pamiatky, zobrazujúce rozkladajúce sa a červami obžraté mŕtvoly. Zo stredoveku na území Uhorska je známy zatiaľ len jeden taký príklad, a to v hradnom kostole v Banskej Štiavnici. Szilárd Papp (SzMM) predstavil sakrálnu architektúru a Erika Kiss (MNM) zlatníctvo skúmaného obdobia. Po odznení všetkých prednášok konferenciu uzatvoril a vyhodnotil Péter E. Kovács (MTA BTK).

Konferencia bola organizačne dobre pripravená a mala bohatý program. Nečudo teda, že bol o ňu veľký záujem. V rámci diskusií, pre ktoré bol priestor v závere každej sekcie, odznali aj cenné pripomienky k prednáškam, aj konštruktívna kritika. Nejednu diskusiu museli kvôli dodržaniu časového limitu predčasne ukončiť. Azda jediným nedostatkom konferencie bolo – načo poukázal aj P. E. Kovács – že Ľudovítovi II. nebola venovaná primeraná pozornosť. Na záver treba ešte poznamenať, že určite je potešujúcou správou pre slovenskú historickú obec, že zborník konferencie vyjde v anglickom jazyku.

Skratky:

BTM	– Budapesti Történeti Múzeum
CEU	– Közép-Európai Egyetem
EHE	– Evangélikus Hittudományi Egyetem
ELTE BTK	– Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
GyEL	– Győri Egyházmegyei Levéltár
HIM	– Hadtörténeti Intézet és Múzeum
HKKEK	– Humanizmus Kelet-Közép-Európában Kutatócsoport
MMK	– Magyar Medievalisztikai Kutatócsoport
MNL OL	– Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
MNM	– Magyar Nemzeti Múzeum
MTA BTK	– Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont
PPHF	– Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola
PPKE BTK	– Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
SZTE	– Szegedi Tudományegyetem
SzMM	– Szépművészeti Múzeum
VMKM	– Visegrádi Mátyás Király Múzeuma

Medzinárodná konferencia *Chorvátsko a Slovensko. Historické paralely a väzby.* (Od 1780 do súčasnosti), Záhreb 7. – 11. mája 2014

Lukáš Krajčír

Nadväzujúc na úspešnú konferenciu o chorvátsko-slovenských paralelách a väzbách z júna 2011, sa začiatkom mája 2014 konala v hlavnom meste Chorvátska ďalšia medzinárodná konferencia, pred ktorou si organizátori vytýčili za cieľ vykonať výskum chorvátskych a slovenských dejinných úsekov od roku 1780 až do súčasnosti a následne ich demonštrovať na spoločnom fóre. Nielen zo slovenskej, ale aj z chorvátskej strany historickej obce sa tak potvrdila evidentná snaha nadviazať bližšie kontakty a pracovať na ich rozširovaní. Iniciátormi zorganizovania tejto konferencie boli vedeckí pracovníci z Katedry histórie na Fakulte humanitných a spoločenských vied Univerzity Záhreb – Prof. Željko Holjevac, Ph.D., Prof. Damir Agičić, Ph.D. a aj Prof. Dubravka Sesar, Ph.D. z Katedry západoeurópskych slovanských jazykov a literatúr. Zo slovenskej strany boli hlavnými iniciátormi Prof. PhDr. Roman Holec, CSc., Prof. Martin Homza, Dr., Prof. PhDr. Ján Lukačka, CSc. a Mgr. Martin Vašš, PhD. z Katedry slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Hlavným významom nielen predchádzajúcej konferencie, ale aj tejto konanej v Záhrebe, bolo hľadať určité podobnosti, paralely, súvislosti a vzájomné vzťahy medzi dvomi krajinami, ktoré boli v dejinách súčasťou štátnych celkov ako Uhorska, Československa a Juhoslávie, alebo fungovali ako samostatné krajiny.

Aj vďaka finančným prostriedkom Katedry histórie a Katedry Univerzity západoeurópskych slovanských jazykov a literatúr z Fakulty humanitných a spoločenských vied Univerzity Záhreb a Ministerstva vedy, vzdelávania a športu Chorvátskej republiky sa podaril naplniť sen mnohých vedeckých pracovníkov v zmysle úspešného dovŕšenia začatej práce nielen na usporiadaní konferencií, ale aj vydláždení cesty k utvoreniu kolektívnych monografií k celému dejinnému úseku chorvátsko-slovenských paralel a väzieb.

Veľkú pochvalu si zaslúži celý organizátorský kolektív, nakoľko sa postaral o utvorenie konferencie na vysokej kvalitatívnej úrovni. Samotná konferencia sa začala 7. mája v popoludňajších hodinách. Počas otváracieho ceremoniálu predniesol k publiku príhovor organizátor predchádzajúcej konferencie – prof. Neven Budak, Ph.D., ktorý vyzdvihol chuť a odhodlanie celého kolektívu usporiadateľov pokračovať v načatej spolupráci a prehlbovaní vzájomných chorvátsko-slovenských kontaktov historickej obce. V tejto súvislosti na nich nadviazali príhovormi usporiadatelia druhej konferencie Mgr. Martin Vašš, PhD. a Prof. Željko Holjevac, Ph.D. Veľmi cenným hosťom a rečníkom počas úvodného ceremoniálu bol rektor Prof. Alexa Bjeliš, Ph.D. a dekan Fakulty humanitných a spoločenských vied Univerzity Záhreb – DrSc. Damir Boras. Vážnosti a dôstojnosti úvodu konferencie nesporne pridal aj príhovor veľvyslanca Slovenskej republiky v Chorvátsku – JUDr. Juraja Priputena.

Následne pokračoval prvý blok referátov jednotlivých vedeckých pracovníkov. Nakoľko sa konferencie zúčastnilo veľký počet bádateľov, usporiadatelia chronologicky rozdelili všetky príspevky do niekoľkých zasadnutí. V rámci prvého, zameraného na 1. pol. 19. storočia, odznel referát Vlasty Švoger, Ph.D., ktorý mapoval vzájomné vzťahy medzi slovenskými a chorvátskymi intelektuálmi počas národného obrodovania. PhDr. Peter Podolan, PhD. v rámci svojej prezentácie nadviazal na tento referát témou chorvátskych elementov v živote a práci Jána Kollára.

Nasledujúci deň odznel druhý blok príspevkov, ktorý bol zameraný na druhú polovicu 19. storočia. Mgr. Miriam Viršinská, PhD. bližšie priblížila publiku kontakty Jozefa

Miloslava Hurbana s Chorvátmi a Zoran Grijak, Ph.D. sa vo svojom referáte zaoberal chorvátskym kardinálom Jurajom Haulikom v cirkevno-jazykovom kontexte.

Tretí blok bol z tematického hľadiska blízky tomu druhému. Zaujímavý referát odznel od Prof. Željka Holjevaca, Ph.D., ktorý priniesol veľa nových a doposiaľ málo prebádaných súvislostí v oblasti vnímania Slovákov, slovenskej politiky a spoločnosti chorvátskymi periodikami v období dualizmu. Určite mi dá veľa bádateľov za pravdu, že táto téma by si zaslúžila solídne spracovanie, čo však pri autorovi príspevku môžeme reálne očakávať. Už ako býva zvykom, Prof. PhDr. Roman Holec, CSc. vďaka svojim rečníckym schopnostiam, kvalitnému podaniu a zaujímavým výberom témy, dokázal nadviazať na predošlého rečníka. Obecenstvu sa snažil poukázať na určité paralely medzi slovenským a chorvátskym agrarizmom. Taktiež sa bližšie pozrel na ich hlavných protagonistov – Milana Hodžu a Stjepana Radića. Marina Perić Kaselj, Ph.D. sledovala kontakty slovenského spisovateľa Martina Kukučina na chorvátsku emigráciu v Punta Arenas. Obraz Janka Tombora vo svetle nekrológov podal Branko Ostajmer, Ph.D.

V ďalšom bloku sme opustili obdobie Rakúsko-Uhorska a na rad prišli témy z medzivojnového obdobia. Mgr. Pavol Matula, Ph.D. skúmal reakcie slovenskej tlače na útoky chorvátskych poslancov s juhoslovanskom parlamente v roku 1928. PhDr. et PaDr. Marek Šmíd, Ph.D. reflektoval správy československých vyslancov do Juhoslávie na udalosti v Chorvátsku v predvečer druhej svetovej vojny. Vlatka Dugački, Ph.D. pozorovala ako vnímala slovenská menšina v Chorvátsku udalosti okolo osamostatnenia Slovenska a formovania Chorvátskej bánoviny. V rámci tohto bloku ako posledný odznel príspevok od Milana Sovilja, Ph.D. študenta, ktorý pozoroval juhoslovansko-slovenské vzťahy v rokoch 1939 – 1941, s dôrazom na chorvátske prostredie.

V rámci nasledujúceho bloku odzneli ešte príspevky z medzivojnového, ale už aj vojnového obdobia. Pre slovenského poslucháča bol iste zaujímavý referát od Prof. Ivicu Šuteho, Ph.D., ktorého zaujal v bádani obraz Milana Hodžu v chorvátskom verejnom a politickom živote medzivojnového obdobia. Slovenské evanjelictvo, jeho vzťahy a kontakty so štátom, úradmi a menšinami bližšie podal Mgr. Lukáš Krajčír. Tieto relácie pozoroval najmä na osobe biskupa Adama Vereša, ktorý patril k popredným cirkevným a osvetovým pracovníkom slovenskej menšiny v juhoslovanskom štáte. Na prostredie aktivít chorvátskeho veľvyslanectva v Slovenskej republike počas druhej svetovej vojny sa bližšie pozrel Goran Hutinec, Ph.D. V rámci vzájomných vzťahov oboch štátov počas vojny odznel aj príspevok na tému obchodných kontaktov medzi krajinami od Assist. Prof. Petra Mička, Ph.D. Tento blok príspevkov uzavrel referát od Prof. PhDr. Jana Rychlíka, Dr.Sc., ktorý z väčšieho nadhľadu pozoroval Chorvátsko a Slovensko počas druhej svetovej vojny.

Príspevkov v rámci druhej svetovej vojny bolo pomerne veľa, a preto sa organizátori rozhodli ich rozdeliť do viacerých blokov. Na druhý deň (piatok) ako prvý odznel referát dvoch bádateľiek – Mgr. Evy Škorvánkovej, PhD. (v neprítomnosti) a Mgr. Tatiány Hutyrovej, Mag. hist. o pohľadoch Josipa Andrića na slovenskú politiku počas slovenského štátu. Na vzájomné kontakty Hlinkovej a Ustašovej mládeže poukazoval Mgr. Martin Jarinkovič, PhD. Primerane úsmevným spôsobom predniesol svoj referát Mgr. Peter Macho, PhD., ktorého téma bola o kultúrno-historických aspektoch návštevy Slavka Kvaternika na Slovensku v roku 1942. Spoluorganizátor konferencie Mgr. Martin Vašš, PhD sa bližšie pozrel na zaujímavú problematiku slovensko-chorvátskych kultúrnych vzťahov v rokoch 1939 – 1944.

V rám tretieho a posledného bloku o vzťahoch a paralelách v období druhej svetovej vojny zazneli referáty Assist. Prof. Zrinky Kovačevićovej, Ph.D, Martina Previšića, Ph.D. a Danijela Vojaka, Ph.D., ktoré sa viac-menej týkali taktiež problematiky vzájomných kultúrnych vzťahov, ale aj porovnaní politického a vojenského odporu v rámci oboch štátov.

Veľmi zaujímavým a nepochybne i prínosným bol príspevok od posledne menovaného bádateľa o postavení rómskej society v Chorvátsku a na Slovensku počas vojny.

Predposledný blok bol venovaný lingvistickým aspektom. Zaujímavý príspevok odznel od Assist. Prof. Martiny Grčevićovej, Ph.D., ktorá sa snažila reflektovať problematiku pojmov „československý“ / „česko-slovenský“ a následne ju aj zasadiť do kontextu problému pojmov „srbochorvátsky“ a „chorvátosrbský.“ V tejto súvislosti treba podotknúť, že ide o veľmi pútavú problematiku, čoho boli dôkazom počas diskusie aj vecné a prínosné reakcie Prof. Romana Holeca a Prof. Jana Rychlíka. V podobnom komparatívnom štýle sa niesol aj referát od Ivany Čagalj, Ph.D. študentky o postavení a mene chorvátskeho literárneho jazyka. Z oblasti slovenského prekladateľstva diel od chorvátskych intelektuálov (Iva Andrića a Miroslava Krleža) odznel príspevok z dielne PhDr. Alice Kulihovej, Ph.D. Na jednej strane zaujímavým, ale isto aj prínosným bol príspevok o ekologickom hnutí v Chorvátsku a na Slovensku pred rokom 1990 od Prof. Hrvoja Petrića, Ph.D. Ako posledný v tomto bloku zaznel referát o politických zmenách v oboch štátoch v roku 1990 od Lukrecije Lary Vrnogovej, MA.

V poslednom bloku sa Prof. PhDr. Svetozár Krno, CSc. a PhDr. Martina Slobodníková venovali porovnávaníu slovenských a chorvátskych stranických systémov. V úplnom závere odzneli ešte témy o chorvátskej a slovenskej menšine v oboch štátoch – o ich minulosti, súčasnom stave a pohľade do budúcnosti. Týmito témami uzavreli príspevkovú časť konferencie Koraljka Kuzman Šlogar, Ph.D., Filip Škiljan, Ph.D. a Marina Perić Kaselj, Ph.D.

V záverečnom ceremoniáli vystúpili hlavní organizátori konferencie, ktorí poďakovali referentom a celému organizátorskému kolektívu za jej úspešný priebeh, príjemné strávený čas a celkový prínos pre terajší i budúci historický výskum. Obe strany – chorvátska aj slovenská sa jasne zhodli na potrebe stavania a rozširovania spolupráce na týchto načatých základoch. Bodkou za celou konferenciou bol zájazd 10. mája do Našic. Keďže v tomto mestečku žili a stále aj žijú obyvatelia slovenskej národnosti, účastníci navštívili slovenské oddelenie miestnej knižnice, múzeum, kostol a sídlo rodu Pajačevićovcov. Celý zájazd zavŕšili účasťou na detskom folklórnom festivale v Jakšičiach, ktorý bol usporiadaný miestnou organizáciou Matice slovenskej.